

Nové lokality bahničky chudokvěté (*Eleocharis quinqueflora*) ve Slavkovském lese

Přemysl Tájek, Správa CHKO Slavkovský les

V poslední době bylo nalezeno několik nových lokalit bahničky chudokvěté, vzácné a velmi nenápadné mokřadní rostliny.

V CHKO Slavkovský les je v současné době potvrzen výskyt devatenácti kriticky ohrožených druhů cévnatých rostlin – bereme-li stupeň ohrožení podle Červeného seznamu cévnatých rostlin ČR, Procházka 2001. Nejvýznamnější skupinu tvoří druhy vázané na hadcové skalky – rožec kuřičkolistý (*Cerastium alsinifolium*), sleziník nepravý (*Asplenium aduterinum*) a svízel sudetský (*Galium sudeticum*). Těmto druhům byla vždy věnována velká pozornost botaniků a byla o nich popsána již pěkná řada stránek i v tomto časopise.

Další skupinou druhů jsou vzácné orchideje. Ve Slavkovském lese je znám výskyt dvou kriticky ohrožených druhů – pětiprstky hustokvěté (*Gymnadenia densiflora*) a vstavače osmahlého (*Orchis ustulata*), o němž byla zmínka v Arnice 2/06.

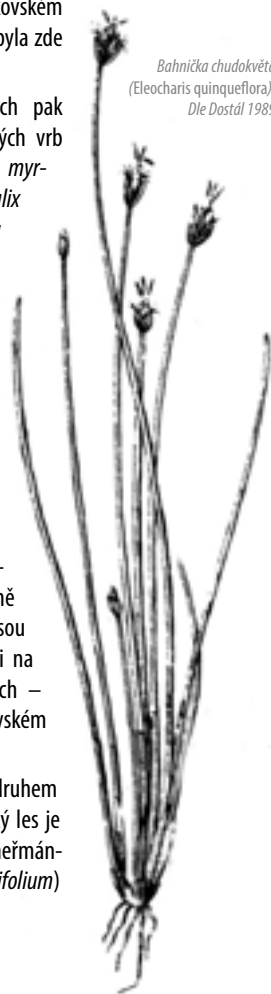
Zbylé druhy patří k různým čeledím a mají i různé stanovištní nároky, přesto lze v rámci této skupiny podvědomě vnímat dvě rozdílné podskupiny. Po dlouhém přemýšlení, co tyto rostliny vlastně dělí, jsem došel k překvapivě jednoduchému závěru – je to jejich „nápadnost“. Při studiu literatury jsem později zjistil, že stejné dělení už dříve použil i Petr Nevečeřal v článku o nenápadných ostřicích Slavkovského lesa (Nevečeřal 1995a).

Do skupiny nápadných druhů lze řadit druhy jako hvozdík pyšný (*Dianthus superbus*) – viz Arnika 2/06, hořeček drsný Sturmův (*Gentianella obtusifolia* ssp. *sturmiana*), zvonek hadincovitý (*Campanula cervicaria*) nebo i jednokvíték velevkvetý (*Moneses uniflora*) či hruštičku prostřední (*Pyrola media*) – viz Arnika 2/07. Mezi druhy nápadné určitě patří i popelivka sibiřská (*Ligularia sibirica*),

její výskyt má však ve Slavkovském lese nepůvodní charakter – byla zde vysazena člověkem.

Skupinu druhů nenápadných pak tvoří dvojice nízkých plazivých vrb – vrba borůvkovitá (*Salix myrtilloides*) a vrba plazivá (*Salix repens*), lopusťák skloněný (*Hackelia deflexa*), pupava Biebersteinova (*Carlina biebersteinii*), zběhovc jehlancovitý (*Ajuga pyramidalis*), zdrojovka prameništní (*Montia fontana*), ostřice dvoudomá (*Carex dioica*) – viz Arnika 2/07 a bahnička chudokvětá (*Eleocharis quinqueflora*). Poslední dva jmenované druhy patří mezi druhy nejméně nápadné, na první pohled si jsou i docela podobné a rostou i na velmi podobných stanovištích – na jedné lokalitě ve Slavkovském lese dokonce rostou spolu.

Dalším kriticky ohroženým druhem uváděným z CHKO Slavkovský les je drobná kapradina vratička heřmánkolistá (*Botrychium matricariifolium*) (Michálek 1994).

Bahnička chudokvětá
(*Eleocharis quinqueflora*).
Dle Dostál 1989

Poslední pozorování tohoto druhu na území CHKO je však již nejméně 5 let staré (Michálek úst. úd.).

Druhy nenápadné patří při botanických vycházkách pro veřejnost nebo pro začínající studenty zpravidla mezi druhy méně oblíbené. Pro jejich demonstraci bývá totiž často nezbytné zakleknutí do porostu nebo použití botanické lupy – teprve s její pomocí se pak podaří odhalit znaky odlišující tyto vzácné druhy od ostatních běžnějších. A navíc – aby je člověk spatřil, musí často obětovat sucho ve svých botách, nebo se vydat do příkrých kameňitých strání.

Vzhled a výskyt bahničky chudokvěté odpovídá jejímu jménu a dalo by se říct, že je přímo vlajkovým druhem skupiny „nenápadných“. Jde totiž o drobnou, pouze 7–20 cm vysokou rostlinu z čeledi šachorovitých (Cyperaceae) a najdeme ji pouze na místech, kam se člověk suchou nohou zaručeně nedostane. Dřívější latinské druhové jméno druhu (*E. pauciflora*) a současné české jméno „chudokvětá“ odráží skutečnost, že oproti většině ostatních našich druhů bahniček mívá méně květů, zpravidla méně než 8 (současné latinské jméno „quinqueflora“ znamená pětikvětá). Rostliny jsou vytrvalé s výběžkatým oddenkem, hladkými stébly a trojhranými nažkami. Roste na slatiništích, prameništích nebo údolních rašelinistích na vlhkých bazických, vápnatých, neutrálních až mírně kyselých půdách (Rozmahelová 2004) se sníženou konkurencí ostatních druhů. Tato místa se vždy nacházela v popředí zájmu botaniků, a tak přestože se jedná o druh velice drobný a nenápadný, nebývá zcela jistě přehlížen tak často, jak by se mohlo očekávat.

Novodobější záznamy o výskytu *E. quinqueflora* v CHKO Slavkovský les pocházejí z PR Mokřady pod Vlčkem (Sádlo 1981, Nevečeřal 1995b), z PR Prameniště Teplé (Nevečeřal 1989 in Volf 1992, Tájek 2006) a od Žitné – vlevo od silnice Lazy – Studánka (Nevečeřal 1988 in Tréglér et al. 1994, Tréglér 1994). Další lokalitu nalezla během aktualizace mapování Natura 2000 Saša Masopustová (Masopustová 2006, nepubl. data) v k.ú. Měchov, asi 1,6 km JV od Chodova u Bečova.

Výskyt bahničky chudokvěté u Žitné se při průzkumu lokality v červenci 2008 nepodařilo potvrdit.

Na ostatních třech lokalitách byl výskyt bahničky chudokvěté během posledních několika let ověřen.

Jak moc je při botanické práci občas zapotřebí náhody nebo štěstí dokazuje nález třech nových lokalit *E. quinqueflora*, které se mi podařilo zaznamenat během tří dnů jediného červnového týdne loňského roku (2007). Dne 18. června jsem bahničku chudokvětou nalezl v mokřadu mezi Horním Poutnovem a Tisovou. Zdejší populace je velice početná – čítá několik tisíc exemplářů. Rostliny zde rostly na nezapojených mokřavých ploškách s dominancí mechorostů a podél kolejí po traktoru, které zde zbyly z předchozího roku po kosení navazující pastviny. Narušení drnu se tedy alespoň na této lokalitě jeví jako vhodný managementový zásah, jehož občasné zopakování bude v budoucnu pro přežití zdejší populace možná nezbytné.

Druhá lokalita byla nalezena 20. června při mapování výskytu rožce kuříčkolistého v lesním komplexu hřebene Mnichovských hadců, asi 1 km SZ od Sítin. Jde o poměrně bohatou populaci v lesní světlině na mokřavém svahu, který navazuje na hluboký příkop lesní cesty. Stejně jako naleziště bahničky v PR Mokřady pod Vlčkem (na opačné straně hadcového hřebene, 1,2 km vzdušnou čarou) je i lokalita u Sítin mokřavým prosvětleným stanovištěm silně ovlivněným specifickým chemismem hadcové půdy a vody. Zatímco v PR Mokřady pod Vlčkem brání zarůstání lokality ochranný management, v případě lokality u Sítin je to pravděpodobně obnovování lesní cesty a přilehlého příkopu.

Třetí lokalita byla nalezena v sobotu 23. června při fyto-cenologickém snímkování mokřadní vegetace asi 1,7 km JZ od Rájova. Bahničky zde rostly na silně podmáčeném a zrašeliněném stanovišti v komplexu mokřadních luk podél horního toku Teplé spolu s dalšími vzácnými druhy rostlin – ostřicí přiblou, vachtou trojlistou, klikvou bahenní a ostřicí blešní.

Zdejší populace čítá maximálně několik málo desítek jedinců. Na všech třech lokalitách rostla bahnička spolu s bařičkou bahenní (*Triglochin palustre*), dalším vzácným druhem řazeným podle Červeného seznamu mezi druhy silně ohrožené.

Přesná lokalizace, fytoocenologická data a další bude uvedeno v připravovaných *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae*.

V historických záznamech a literatuře najdeme doklady o výskytu bahničky chudokvěté z oblasti Slavkovského lesa a těsného sousedství na dalších sedmi lokalitách. Všechny tyto záznamy jsou však starší roku 1927 a s největší pravděpodobností již tato naleziště zanikla. Lokalizace těchto sběrů je navíc značně neurčitá: 1. Mariánské Lázně – na mokřých loukách v roklí k Ůšovícím, 2. Mariánské Lázně – rašelina, 3. na loukách u obce Grün (dnes Louka u Mar. Lázní), 4. Rauschenbachské vřesoviště (Rauschenbacher Heide = hadcový hřeben u Sítin; zde by se mohlo jednat o lokalitu totožnou s Mokřady pod Vlčkem nebo s nově nalezenou lokalitou u Sítin), 5. Teplá – bažinaté louky, 6. Teplá – u křížové kaple, 7. Teplá – u obce (podrobnější souhrn viz Rozmahelová 2004).

Podobná situace je v celých Čechách a je zřejmé, že *E. quinqueflora* z naší krajiny za posledních několik desetiletí rychle mizí, a je tedy právě rážena mezi druhy kriticky ohrožené (Rozmahelová 2004). Nově nalezené lokality si tak zcela jistě zasluhují ochrannářskou pozornost. Z dlouhodobého hlediska bude nezbytné udržení stávajícího vodního režimu a zamezení zarůstání lokalit dřevinami. Jako vhodné se jeví kosení těchto ploch, případně občasná narušení jejich půdního povrchu. Vzhledem k nevelké rozloze všech třech nově nalezených lokalit (ani jedna z populací nepřesahuje rozlohu 25 m²) však nelze vyloučit náhodný zásah, který způsobí jejich zánik.

V sousedním Bavorsku roste bahnička chudokvětá nejbližší u měst Neumarkt, Deining a Burglengenfeld (severně od Regensburgu), tedy přes sto kilometrů jihozápadně od populací ve Slavkovském lese. Roztroušeně se vyskytuje v Podunají a souvisleji pak až v předhůří Alp a v Alpách (www.floraweb.de).

V Sasku nebyla v rozmezí let 1990–1999 potvrzena žádná lokalita výskytu *E. quinqueflora*, přestože do roku 1949 je zde tento druh uváděn z 29 lokalit a v rozmezí let 1950–1989 ještě ze tří lokalit (Hardtke et al. 2000).

Celkové rozšíření druhu je cirkumpolární – zahrnuje

téměř celou Evropu a Asii, Severní Afriku, severní a západní státy USA, Kanadu a Grónsko; vyskytuje se i na jižní polokouli – v Chile. Ve většině areálu však jde o výskyt poměrně roztroušený až vzácný (<http://linnet.geog.ubc.ca>, <http://plants.usda.gov>, <http://wisplants.uwsp.edu>).

A proč mají botanici z nálezu podobných nenápadných malých rostlin, které laik ani nepovažuje za hodné povšimnutí, vždy takovou radost a rozepisují se o tom na stránkách nejružnějších časopisů? Tyto druhy totiž většinou mívají vysokou vypovídací hodnotu o zachovalosti a kvalitě biotopů, ve kterých rostou. Mohou např. indikovat prostředí málo dotčené přísunem živin nebo třeba poodkrýt roušku tajemství obestírající historii dané lokality. A často také mohou sloužit jako takzvané deštníkové druhy při ochraně cenných stanovišť. Výskyt těchto druhů totiž v očích vlastníků nebo veřejnosti pozitivně ovlivňuje chápání významu zachování těchto biotopů, které bývají domovem dalších, i když méně vzácných cenných druhů.

Literatura:

- Hardtke H. J. et al. [eds.] (2000): Atlas der Fern- und Samenpflanzen Sachsens. Materialien zu Naturschutz und Landschaftspflege 2000, Sächsisches Landesamt für Umwelt und Geologie, Dresden, 806 pp.
- Michálek J. (1994): Vratička heřmánkolistá (*Botrychium matricarifolium*) v CHKO Slavkovský les. – *Arnika*, 37: 34–35.
- Nevečeřal P. (1995a): Nenápadné chráněné rostliny Slavkovského lesa. – *Arnika* 39: 15–16.
- Nevečeřal P. (1995b): PR Mokřady pod Vlčkem, inventarizační průzkum (botanická část). – *Ms.*, 13 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].
- Procházková F. [ed.] (2001): Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000). – Příroda, Praha, 18: 1–146.
- Rozmahelová S. (2004): Rozšíření druhů *Hordelymus europaeus* a *Eleocharis quinqueflora* v České republice. – *Ms.*, 75 pp. [Depon in: UBZ PFF MU, Brno].
- Sádlo J. (1981): Seznam druhů z luk pod Vlčkem mezi silnicemi Mariánské Lázně – Prameny a Prameny – Sítiny. – *Ms.*, 2 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].
- Tájek P. (2006): Inventarizační průzkum PR Prameniště Teplé z oboru botanika. – *Ms.* 34 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].
- Trégl M. (1994): Seznam zvláště chráněných druhů rostlin v CHKO Slavkovský les a nástin zajištění jejich ochrany. – *Arnika*, 37: 24–28.
- Trégl M., Melichar V., Nevečeřal P. (1994): Přehled zvláště chráněných (dle přílohy č. II vyhlášky MZP ČR č. 395/1992 Sb.), vzácných a ohrožených (z hlediska obecného i z hlediska CHKO Slavkovský les) rostlinných druhů rostoucích ve Slavkovském lese. *Ms.*, 10 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].
- Volf P. (1992): Studium lesních a mokřadních ekosystémů na lokalitě „Louky u rybníků“ v CHKO Slavkovský les. – *Ms.*, 74 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].